

הלכות תפלה סימן צ

246 בַּאֲרֵי הַגּוֹלָה

(תגזרות אלפסי הדרשים): יט (נט) ייקבע מקום (ס) לתפלתו, שלא ישגרו אם לא לצרף. ואין די סבמה שיקבע לו בית-הכנסת להתפלל, אלא גם בבית-הכנסת שיקבוע בה צריך שיהיה לו (ס) מקום (כו) קבוע: כ"י. כנס (סא) שעור (כו) [מ] שני פתחים ואחר-כך יתפלל. יש מפרשים^פ שעור שני פתחים דהינו שמונה טפחים וכן לפנים, שלא יושב אצל הפתח, שגראה במשאוי ישיבת בית-הכנסת. וילפי זה אם יש לו מקום מיוחד אצל הפתח אין בקך כלום. ויש מפרשים ששטעם, מפני שמביט לחוץ ואינו יכול לבנון. ולפי זה, אם אינו פתוח לרשות-הרבים אין בקך כלום. ויש מפרשים, שלא ימהר להתפלל מיד בשנכנס, אלא (סב) ישהה שעור שני פתחים. ונכון לחש לכל הפרושים: כא שצריך (סג) שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין הקיר. ודבר קבוע כגון ארון (מ) ותבה אינם חוצצים (ולא חשיב מחצה (סו) רק בדבר גדול שגבהו עשרה (כט) [כט] (סז) ורחבו ארבעה, אבל דבר קטן (סח) לא חשיב חססק) (אבודרתם ואווחות-חיים בשם הראב"ד). וכן בעלי-חיים אינם חוצצים. אפלו תאדם אינו חוצץ: הגה ולי נראה דבעלי-חיים חוצצים ואדם אינו חוצץ, וכן נראה סברת הפוסקים, ואפשר דנפל טעות בספרים: כב אינו מי שאומר (סט) שיש להזהר מלהתפלל אחורי שום אדם, וטוב לחש לדבריו: כג בהגדים המצוירים, אף-על-פי שאינם בולטות (ע) אין נכון להתפלל כנגדם. ואם יקרה לו להתפלל כנגד בגד או פחל (י) מציר, יעלים עיניו: הגה ולכן אסור גם-כן לציר (עא) ציורים בספרים שמתפללין בהם

פאר הייט

ועמ"א מה שהקשה על הר"ן, וע"ן בתשובת יד-אליהו סי' ד': (כא) לתפלתו. גם כשתחפל בביתו יקבע מקום שלא יקלכלהו בני הקי"ת: (כו) קבוץ. ותוך ד' אמות חשיב מקום א' ד"א למקום, מ"א: (כז) שני פתחים. מקבצין בסתם בבה"ט שישקנס הגדול תחלה הואיל ונראוי למזונה, ש"ס ברכות: (כח) תחלה. וקמבב ביה"ה אם נזקקו למצודים במקום אחר, והי"טין כל מורס ע"ש. וסמ"א סותר וזכרנוהו ע"ל בפסוקהו בדרת המקשן ומרי במקשה העשוי לשכיבה ע"ש וי"כ בפר"ח ע"ש. ואל הירוח, קלא יותר טוב הנה אם הנה מתפלל אצל הכתל וק"ל: (כט) ורחבו ד'. וצ"ע ע"ש. ש"י קמב: כל הדברים שהם לנצח התפלה בבה"ט אין שו"ך חציצה וע"כ נהגו אל חשוב נמי הפסק וחציצה לתפלה, ודשילתן הר צו"ך התפלה ששנים הספר צליו. וצ"ע שמתפללין ביו"ד באיזה חדר וא"ל קודם לעמוד בחציצה לתפלה, בבראי ולי"ת באסורא שצריך לחד מצד דרום התקום. ומ"מ צ"ע ע"י אנו ואי תחפל מחוץ ועם זה אסור לצר ציורין בכתל הבחי"ט נגד פניו של אדם אלא למעלה מקומות

שערי תשובה

[מ] שני פתחים. עין בבאר הטיב. [ועין ברענייטשן שטיבא דברי הפונדש פ' סי תבא' מאר
הפונדש הא' בשע' שיש לו לעגנן דלת לפנים דלתת כו' ע"ש; [לען] ורחבד ד'. עה"ט.
ומ"ש בש"ע שטוב לחש שלא לתתפלל אחרי שוב אדם, מפני חולק והולכים מהש"ס דקפתי,
ולכן הנהיר הר"ל בפט"ד מן הדבר ועושהו שנקרא הדיוט ע"ש, ואין זה זכרתי כיון דשם וא"ת

משה בידן הצטייה לשכיבה מקור קבוע. ונכס"ח חולק עליו וס"ל דלא מקרי קבוע דלא
והפר"ח הסכים עם הכ"ח דלא קמ"א ע"ש. עין ט"ז שהקשה על הכ"ח למה לא מל
הבנתי, דא"כ מה הנה מתפאר כל ימי הייתי מצטער ר"ל הייתי חזיר ונקרר וכו' מה זה
דקבוע להתפלל לפני השטן? שפתיחן עליו הסוברים והוא נבדח וי"ד ודב"ה, מ'
ע"ש לכל אחר שטנדר"א אעפ"י שגבוהים י' ורחבים ד'. ומשום זה נ"ל שחלקן בבני
ומ"מ נראה דאף במידו דהצטיה בינו לבין הכתל, אם א"כ בקלות התפלל בע"א בג'ו'
וא"כ תפלה בשביל ד' וילך בחדר אחר להתפלל, ואין לו אלא למצוה מן השם
הסודר ואל יבט לחזק כדי שאלו לא לידו בשל פנח עכ"ל ט"ז. מצ"ה.

משנה ברורה

שלא יחץ בינו לקרי. ותפריקתם קמדים מצדד לומר דאם תחציצה חוץ
חוץ לד' אמות ממנו, רשות אחרת היא ושרי, וכן פסק המגן
גבורים: (סה) ותבה. ומשות שלנו העשויות לשכיבה ואין דרך
לטלטלן מקום למקום, (נג) נקראות דבר קבוע⁷⁶) ואינם חוצצות,
(נד) ויש חולקין, וטוב להחמיר בדאפשר: (סו) רק בדבר גדול.
עין בט"ו, דכל דבר שהוא צרך תפלה, אפלו הוא גדול הרבה אינו
חשוב הפסק, כגון השלחן שבבית שמניחין עליו הסדור; ולכן נהגו
בבית הכנסת שיש לפני כל אחד שלחן קטן [שקורין שטענעדרי]
שמניחין עליו הסדורים⁷⁵). אף-על-פי שגבוה עשרה ורחב ארבעה, וכן
קתבו (נז) שארי אחרונים: (סז) ורחבו ארבעה. אפלו (ט) אם אינו
רחב ארבעה רק למלה ולא למשה: (סח) לא חשיב הפסק. ותפרי
חדש חולק, וכן בספר מאמר-מורדכי כתב דמדברי תשובת תומב"ם
שהובא בבית-יוסף לא משמע הכי. ומכל מקום ספסלים שבבית
הכנסת, לכלי עלמא לא חשיב הפסק, דקבועים הם⁷⁶). עין שם בפרי
חדש: (כב סט) שיש לזהר מלהתפלל. כתב בספר מאמר-
מורדכי: לכאורה יש לדקדק בזה, דאי אפשר לזהר בזה, דאיך אפשר
שיהיה כל העם העומדים בבית-הכנסת נגד הפתל בלא הפסקת
אדם; לכן נראה, דאף להישא-אומרים לא הוי הפסק גמור שיהא
אסור לכל אדם, אלא ודירות בעלמא שיש לזהר בדאפשר, ודבית-
הכנסת וכיוצא בו דאי אפשר בענין אחר. פשיטא דקמור לכתחלה
מקום לאחור אדם, עד שהתקדשם בקבוע שיש יראה שיהיה לו
התעורר קבוע נגד הפתל, ולא פשו לשנוי: (כג עו) אין נכון וכו'.

קרי שלא יחא מבט בצדדים ולא יכון בהפלתו⁷⁷). אבל משום תציצה
לית בבגדים, (נז) ולכן אם אין מצדדים ותלויים על הפתל שרי
להתפלל נגדם: (עא) ציורים בספרים וכו'⁷⁸). וכן יש לזהר מטעם

קספר מאמר מרדכי, דאס הוא זכר התפלה ואינו עומד שם אלא לענות הקדשים והקדושות מאותם שפורסים על שמע או שחזרים כל התפלה, עוסק בתורה ואינו חושש⁶⁶, וכן מוכח מלשון הג"ה דמירי דוקא בענין שפורש מן הצבור וכו', עין שם: **יט (נט) יקבע מקום**. שכן מצינו באברהם אבינו ששבע⁶⁷ מקום⁶⁸ להפלות⁶⁹, בדתאי "יששם אברהם בבקר אל המקום אשר צמד שם את פני ה'" וגו'. וזמנן שמתפלל בביתו (מח) יקבע מקום⁷⁰, שלא יכללוהו בני הבית: **(ס) מקום קבוע**. ותוף ארבע אמות (מט) חשוב מקום אדוני⁷¹, דאי אפשר לעצמם: **כ (סא) שעור שני פתחים**. עין בב"ח שכתב, דצריך לעשות עזרה לפני בית הכנסת דגמח האילם שהיה לפני התיכל, והצריך לפרש בזה המאמר דשעור שני פתחים, וכן כתב המגן אברהם וכן נהגו פה"ס בכל מקום, וצ"ל כן טוב להדר לכתחלה שלא להתפלל בעזרה כי אם בבית הכנסת: **(סב) ישקה** שעור וכו'. כדי שתתניב דעתו עליו ויתפלל בכונה, כי כשיהפלה תהפך בכניסתו פתאום אין דעתו מושבת עליו. (י) מכבדין בפתח בית הכנסת שיכנס הגדול⁷² תחלה⁷³, הואיל וראוי למנוחה: **כא (סג) שלא יתא דבר חוצץ**. שנאמר "ונטב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל". (נב) ומכל מקום אין זה אלא למצוה מן המבחר, ולית בה אסורא כשצריך לקח מצד דחוק המקום. על כן אם אי אפשר בקלות להתפלל בענין אחר. כגון לפעמים שמתפללין בעשרה באיזה חדר ואי אפשר לכל אדם לצמד בלי חציצה לכתל, אל יעבד התפלה בפשיל זה לילך לחדר אחר להתפלל; ומכל מקום יעצין עיניו או יתפלל מתוך הסודר ולא יביט לחוץ, כדי שלא יבוא לידי בטול כונה על-ידי דבר החוצץ שלפניו: **(סד) בינו ובין הקיר**. ואפלו אם הוא רחוק מן הקיר, (נג) שעומד באמצע בית הכנסת, גם-כן יש לזהר

1 עמוד מראה.

תרגום: 1 עמוד קריאה.

(מח) קגן־אברקם: (מט) קגן־אברקם: (ז) ש"ס: (חא) ט"ז וקנ"ז ומגן־גבורים: (בב) מגן־אברקם: (גג) בית־יוסף ומגן־אברקם ומאמר־מקדכי ומטה־היהודא: (גד) ב"ח וט"ז ופרי חדש: (גה) המגן־גבורים ושאר פוסקים, דלא כמגן־אברקם שטפופל בזה: (וז) מגן־אברקם: (זז) בית־יוסף:

הַלְכוֹת הַתְּפִלָּה סִימָן צ

ביאורים ומוספים

70) ואף על פי שאין מתפלל בביתו בקביעות, ביאר המאמר מרדכי (ס"ק כב) שמ"מ בפעמים שמתפלל בו יקבע מקום לתפילתו.

[משנ"ב ס"ק ט]

תוֹךְ אֶרְבַּע אַמּוֹת קָשׁוּב מְקוֹם אֶחָד⁽⁷¹⁾.

71) ואָבֵל שְׂצוּר לִשְׁנוֹת אֶת מְקוֹמוֹ בְּבֵית הַכִּנְסָה, הוֹכִיחַ הַפְּתוּחִי תְּשׁוּבָה (יו"ד סי' ע"ג ס"ק ז) מדין זה, שעליו לעבור אל מחוץ לארבע אמות של המקום שבו היה רגיל לעבד.

[משנ"ב ס"ק טג]

שִׁינָס הַגְּדוֹל⁽⁷²⁾ תְּחִלָּה⁽⁷³⁾.

72) וביציאתו, כתב הברכי יוסף (יו"ד סי' רמ"ב ס"ק כד) שגם בזה יש לכבדו. אמנם, הרמב"ם (פ"ו מהל' ברכות ה"ב) כתב שרק בכניסתו צריך לכבדו, והכסף משנה (שם) כתב שכן משמע במס' דרך ארץ וז"ל. אך האור שמח (שם) והעמק ברכה (דרך ארץ אות ב) כתבו, שבספרי ובתוספתא ובמדרש רבה משמע שגם ביציאה יש לכבדו, וראה מה שביארו בדעת הרמב"ם שם.

והבאים אחרי האדם הגדול, כתב הברכי יוסף (שם) שאינם צריכים לכבד זה את זה, ובשירי ברכה (שם אות יג) והערך השלחן (שם סמ"ח) כתבו שמ"מ אם אחרי האדם הגדול נכנס אדם המצוין באיזו מעלה, יש לכבדו. 73) ואף אם בגלל זה יפסיד שלא יהיה מזהערה הראשונים, כתב הפמ"ג (אי"א ס"ק לה) שמ"מ יכבד את הגדול להיכנס תחילה.

[משנ"ב ס"ק טה]

מְקוֹמֵי לְמָקוֹם, נִקְרְאוֹת דָּבָר קְבוּעִי⁽⁷⁴⁾.

74) ולפי זה ארון שמוזים אותו מצד לצד, כתב הכף החיים (ס"ק קל) שחוצץ.

[משנ"ב ס"ק טו]

שְׂמִינִיחִין צָלְיוֹ הַסְּדוּרִים⁽⁷⁵⁾.

75) וכשמתפלל בלי סידור על הסטנדר, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה צ) שכשהוא לצורך התפילה [אפילו שאינו נמצא במקום זה בקביעות] אין הסטנדר חוצץ, ולכן גם באופן שרק מחזיק בו, נחשב כצורך ואינו חוצץ.

[משנ"ב ס"ק טז]

לֹא תִשָּׁב הַפֶּסֶק, דְּקְבוּעִים הֵם⁽⁷⁶⁾.

76) והגדר של קביעות, ביאר הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה פט) שהוא לא בכך שמחזירים לריצפת בית הכנסת, אלא במה שנמצאים במקומם בקביעות, ואז אינם חוצצים.

[משנ"ב ס"ק ע]

שֶׁלֹא יִהְיֶה מְבִיט בְּצִיּוּנָם וְלֹא יִכְנֶן בְּתַפְלָתוֹ⁽⁷⁷⁾.

77) ולכן כתב הלקט הקמח (החדש, ס"ק קז), וכן משמע במחצה"ש ס"ק לו', שבכל התפילה יש להיזהר שלא להתפלל במקום שתלויים ציורים, ולא רק בתפילת שמונה עשרה.

[משנ"ב ס"ק עא]

צִיּוּרִים בְּסִפְרִים⁽⁷⁸⁾.

78) ואותם שמציירים בסידורים תמונות של מזלות בתפילת גשם, כתב הט"ז (יו"ד סי' קמ"א ס"ק יג) שלא יפה הם עושים, שאין לעשות צורת מזלות, ובנקודות הכסף (שם) כתב, שכיון שעושים כן רק כדי להבין ולהורות, הרי זה מותר. ועוד, שהרי אינם עושים צורה גמורה.

ולענין ציור תמונות וציורים במגילת אסתר, כתב הא"ר (סי' תרצ"א ס"ק ז) שלפי המבואר כאן בשו"ע יש להחמיר גם במגילת אסתר, אלא שסיים שיש לחלק שבתפילה צריך יותר כוונה, והוסיף, שבמגילה הכתובה על קלף יש לחוש, שכן לבתחילה צריך לעשותה כמו ספר תורה, ובספר תורה פשוט שאסור.

[משנ"ב ס"ק נח]

עוֹסֵק בְּתוֹרָה וְאֵינוֹ הוֹשֵׁשׁ⁽⁶⁶⁾.

66) ואם הוא טרוד בלימודו [כשיושב בבית המדרש כדי ללמוד] ושומע ברכה, נוטה דעת הא"א (בוטשאטש, סי' רטו ס"ב) להקל שאינו חייב לענות, אך נשאר בצ"ע, והפתחי תשובה (סי' קכד ס"ה) הביא משו"ת דברי דוד שכשעוסק בתורה אין צריך לענות אמן, אך הפתחי תשובה חולק עליו וסובר שחייב לענות. ודעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ט ס"ו) שפטור מעניית אמן וכן 'אמן יהא שמיה רבא', אבל יענה 'קדושה' 'ברכו' ו'מודים', כיון שיהיה ניכר אם לא יצטרף עמהם, וכן לברכת כהנים יפסיק, אבל תלמוד תורה של רבים לא יבטל משום כך, ובשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' מג) כתב לגבי עניית אמן, שאם זה יפריע לו בלימודו, אינו חייב לענות, וראה מה שכתבנו לעיל סי' נה ס"ק ס, ולקמן סי' רטו ס"ק ח.

ואם שומע ציבור שאימר י"ג מידות, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' פט) שצריך לענות, והוסיף, שאך בשלומדים תורה ברבים מסתבר שאין להפסיק.

[משנ"ב ס"ק נט]

בְּאֶרְבָּהֶם אָבִינוּ שֶׁקְבוּעֵי⁽⁶⁷⁾ מְקוֹמֵם⁽⁶⁸⁾ לְתַפְלָתוֹ⁽⁶⁹⁾ וְכו', וְגַם כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ יִקְבַּע מְקוֹמֵם⁽⁷⁰⁾.

67) ואף שהשו"ע לקמן (סי' צח ס"ד) כתב לכאורה טעם אחר, שתפילה היא במקום קרבן, ולכן צריך שתהיה בעמידה כמו העבודה ובקביעות מקום כמו הקרבנות, ביאר הב"ח (שם ד"ה ומ"ש ומעומד) שאת עיקר הטעם לעמידה וקביעות מקום לומדים מאברהם אבינו, אלא שצריך האדם לכוון בתפילתו שבכל הלכותיה תהיה כמו הקרבן, כדי שתעלה התפילה למקום שהקרבן עולה.

וקביעות מקום לתפילה, כתב התורת חיים (סופר, ס"ק כה) בשם אביו, שהיא דוקא לתפילת שמונה עשרה. והוסיף, שכך משמע גם בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ז), אך ברבינו יונה (ברכות ג, ב בדפי הרי"ף) ובטור משמע שיש לקבוע מקום גם לאמירת 'פסוקי דזמרה' ושאר התפילה. ולענין קביעות מקום ללימוד, כתב במשנ"ב לקמן (סי' קנה ס"ק ז) שיקבע לו בבית המדרש מקום מיוחד ללימודו.

68) ואין צריך שיתפלל כל חייו באותו מקום, וכמו שדוכיח הא"א (בוטשאטש, סי"ט) שגם אברהם אבינו הלך למסעותיו ממקום למקום. וכתב הפמ"ג (אי"א ס"ק לג), שאפילו אם בקיץ יש לו מקום קבוע ובחורף מקום קבוע אחר, נחשב שיש לו מקום קבוע, ובספרו ראש יוסף (ברכות ו, ב) הוסיף, שאפילו במקום שמתפלל בו רק שתי פעמים בשנה יקבע מקום לתפילתו.

וגם אם בכל אחת משלוש התפילות קובע עצמו בבית כנסת אחר, או שמתפלל בבית כנסת אחד בשבת ובבית כנסת אחר בימות החול, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ה דבר הלכה אות ב, שכן נהג בעצמו) שנחשב קובע מקום לתפילתו.

69) וגם אם לצורך תפילה במקומו הקבוע יצטרך לדלג מ'פסוקי דזמרה' [כדי להספיק לעמוד לתפילת שמונה עשרה עם הציבור], דעת הגרש"ז אויערבך (אשי ישראל פ"ט הע' מ) שיתפלל במקומו הקבוע, מפני שכל שינוי במקומו גורם להפרעה בתפילה.

ואָבֵל שְׂצוּר לִהְיוֹת שָׁרִיץ וְאֵין בִּאֲפֻשְׁרוֹתָיו לְהִתְפַּלֵּל כְּשִׁיץ בְּבֵית הַכִּנְסָה הַקְּבוּעַ שֶׁלּוֹ, כתב הגר"ש אלישיב (קיבץ תשובות ח"ב סי' ט) שמשום כיבוד אב ואם יכול לשנות מקום תפילתו, שאין לך צורך גדול מזה. מאידך, דעה הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח סכ"ד) והגר"י קמנצקי (אמת לעיניו יו"ד סי' ש"ע) שאינו צריך לשנות את מקומו, ורק ביארצוית ישתדל להתפלל כש"ץ במקום אחר. וכן הורה הגר"י קרליץ (חוט שני פסח עמ' ש'). שכיון שכל מצוה שהבן עושה יש בזה עילוי נשמה, גם בזה שקובע מקום לתפילתו גורם בכך עילוי לנשמה.

